

РЕЗИЮМЕТА

на публикациите, представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „професор” по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...(Методиката на обучението по чужд език-български)
на доц. д-р Светозара Халачева

I. ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД:

1. Съвременни подходи при обучението по български език (на чужденци и на българи в чужбина)

*В последното десетилетие се откроява последователно и динамично търсене на нови подходи и въвеждане на иновативни форми за обучение по български език /за чужденци и за българи в чужбина/, в това число и електронно дистанционно обучение- **предмет** на изследването.*

***Основните цели** на анализа са: а/ да се открият спецификите на електронното дистанционно обучение по български език (за чужденци и за ученици в българските неделни училища); б/ да се представи стройна система на електронните дидактически материали за усвояване на езика ни до ниво А2; в/да се предложи модел на дистанционно обучение по български език като чужд за нивата А1 и А2 по Общата европейска езикова рамка.*

Посочените цели определят и структурата на съдържанието.

*В **първа глава** се открояват същностните характеристики на дистанционното обучение по български език като чужд. Представят се основните етапи на учебния процес, като специално внимание се отделя на целите на обучението. Предлага се дефиниране на целите на учебния процес в рамките на таксономията на Блум (Bloom 1956) и провеждане на обучението според теорията на Гарднър (Gardner 1983) за множествените интелигентности. След анализ на структурно-съдържателните особености на учебната единица при традиционното и при дистанционното обучение се изясняват спецификите на учебното съдържание при дистанционно обучение по български език като чужд.*

*Във **втора глава** вниманието е насочено към основния компонент на дистанционното обучение, а именно-електронните дидактически материали (ЕДМ). Дефинират се общите изисквания при създаване на такива материали, след което се представя система от електронни материали за обучение по български език като чужд. Те са диференцирани в две групи: ЕДМ за усвояване на езикови знания и ЕДМ за формиране на комуникативно-речеви умения. Предлагат се конкретни типове задачи по лексика и по граматика, чието последователно изпълнение осигурява формиране на основните когнитивни умения по Блум: възприемане, разбиране, прилагане, анализ и синтез. Практическата насоченост на изследването се проявява и при представянето на електронните дидактически материали за формиране на 4-те комуникативно-речеви умения: четене, слушане, говорене и писане.*

*В **трета глава** се прави общ преглед на състоянието на обучението по български език в т.нар. български неделни училища в чужбина. Представят се новите подходи в този учебен процес, свързани с: възможностите за прилагане на електронно дистанционно обучение и тестиране на знанията по български език в училищата ни зад граница; оптимизиране на присъствените и на дистанционните форми за квалификация на преподавателите по български език в чужбина.*

Четвърта глава съдържа подробното описание на езиковия материал по български език като чужд, предвиден за усвояване от нулево ниво до ниво А2, както и конкретните стъпки при реализиране на учебния процес при дистанционно обучение.

II. УЧЕБНИЦИ, УЧЕБНИ ПОМАГАЛА, ЕЛЕКТРОННИ РЕСУРСИ ЗА ОБУЧЕНИЕ

2. One to one with Bulgarian- <http://bulgarianonline.eu>

Видеоучебникът е един от първите системно изградени обучителни продукти, предназначени за самостоятелно изучаване на българския език от чужденци.

Продуктът е предназначен за усвояване на езика ни от нулево ниво до ниво А2.

Състои се от 18 урока и поурочен българо-английски речник.

Всички уроци са със сходна структура. В началото на всеки урок виртуалният преподавател представя във видео вариант на английски езиковата единица, която е предмет на обучението. Следва последователно представяне на различни аспекти на езиковия проблем чрез подходящи кратки видеодialogи, задължително придружени със субтитри на героите. Обучаемият има възможност да прослушва диалога многократно, както и да го спира във всеки момент с цел да повтори репликата, да прочете още веднъж субтитрите и т.н. По подходящ начин се акцентира на всяка от новите думи в диалога, като едновременно с това след края на видеоматериала се предлага визуализиране на английския превод. След всеки видеоматериал схематично се изобразява съответният аспект на езиковата единица: чрез графики, таблици, подходящи езикови модели и т.н. За автоматизиране и затвърждаване на езиковите знания се предлагат разнообразни задачи и упражнения. Те са както в устна форма, реализирана чрез аудиозапис на обучаемия, така и в писмен вариант чрез разнотипни модели.

Всеки урок съдържа текстове/ диалози за четене и слушане с подходящи задачи по тях.

3. Български език като чужд за академични цели- електронни ресурси (в съавторство с Цв. Табакова и П. Михайлова)- <http://bg.e-learning-deo.uni-sofia.bg/>

Като съществена част от проекта „Електронни ресурси за обучение и тестване на знанията по български език като чужд“, модулът „Български език като чужд за академични цели“ е насочен към овладяване на морфо-синтактични характеристики на научния стил и подготовката на чуждестранните студенти за основния курс на обучение във висши училища.

Модулът е разделен на следните рубрики: сегашно деятелно причастие, минало страдателно причастие, деепричастие, сложно изречение, научен текст, прагматика на научния текст. Всяка от рубриците се състои от кратка теоретична част и разнообразни упражнения/ текстове за овладяване на конкретния езиков материал.

III. СТАТИИ:

4. Евфемизмите в езика на пресата- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, т.14, 2006, с. 122-129

Статията анализира проблема за евфемизацията на речта като важен критерий за езиковото чувство на адресанта и особено на журналиста. Ето защо обект на

изследване е употребата на евфемизми в някои български вестници от началото на 21 век.

В резултат на анализа се оформят следните изводи за най-фреквентните функционални типове евфемизми:

- 1. т.нар. „етикетни“ евфемизми, употребявани с цел избягване на грубата конфронтация от предходното десетилетие;*
- 2. „маскиращи“ евфемизми при представяне на негативни социално-политически явления;*
- 3. евфемизми за назоваване на шокиращи съзнанието явления.*

Като се анализират и основните начини за образуване на евфемизми, се оформя обобщението, че евфемизацията, от една страна, е утвърждаващ се в пресата начин за избягване на директно назоваване на негативното, а от друга- един от новите източници на лексикална синонимия.

5. Електронно обучение на чуждестранни студенти по български език и математика/ в съавторство с Политова, Григорова, Тодоринова/- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр.17, 2010, с.166-173

В статията се анализира връзката между обучението по математика и по български език на чуждестранни студенти в Департамента за езиково обучение. Представят се възможностите на платформата Moodle за оптимизиране на това обучение.

Представен е модел за лекционен курс по математика на чуждестранни студенти, който се състои от 2 части: уводен и основен курс. Анализира се спецификата на уводния курс, отразяващ в най-голяма степен връзката между обучението по български и по математика на чужденци. Разглеждат се последователността и структурата на упражненията по български език.

6. Пуризм или грижа за езика ни- В: Годишник на Департамент за езиково обучение, бр.18, с.87-93

Обект на изследване в статията са неологизмите в българския език от началото на 21 век. Представят се основните сфери на употреба на неологизмите в началото на 21 век: икономика, интернет технологии, битова техника, спорт. Диференцират се уместните от неуместните употреби на неологизми. Предлагат се стратегии за избягване на агнонимите, които затрудняват естественото общуване.

7. Неологизмите в езика на пресата ни днес- В: Годишник на Департамент за езиково обучение, бр.18, с.94-102

Обект на анализ в статията са неологизмите в българската преса за периода 2011-2013г. Разглеждат се две групи неологизми: лексикални и семантични.

Правят се следните изводи:

- 1. По-голямата част от активните неологизми в езика на пресата от 2011-2013г. са лексикалните неологизми, чиято употреба най-често е неизбежна. Това са предимно неологизмите от чужд произход от областта на компютърните технологии и спорта. Неологизмите от останалите сфери се употребяват в езика на пресата поради изискванията на езиковата икономия.*
- 2. Семантичните неологизми се използват основно при отразяване на негативни явления, като при това се наблюдава трансформация на свободни словосъчетания във фразеологични неологизми.*

8. Лексикално-граматическо съдържание на нивата за владеене на български език като чужд- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр.19, 2015, с.113-119

Изследването е насочено към прецизиране на съдържанието и обема на лексикално-граматическия материал, необходим за сертифициране на знанията по български език като чужд- нива А1, А2, В1.

Правят се конкретни предложения за включване на елементи от глаголната и от именната система на българския език за постигане на съответното ниво по Общата европейска езикова рамка.

9. Към въпроса за номинацията на фитонима *седефче* (*ruta graveolens* L.) в руския и в българския език / в съавторство с А.Ангелова/- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр.20, 2016, с.141-148

В статията се изследват наименованията на лекарственото растение седефче (рус. рута душистая) в руския и в българския език, създадени на принципа на номинация по специфични функционални признаци. Анализът на произхода на номинацията на този фитоним дава възможност да се определи кои признаци лежат в основата на наименованието, т.е. да се обозначи връзката на денотата с неговия езиков знак.

10. Иновативни методи за изучаване на български език като чужд /в съавторство с Й.Дапчева/- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр.20, 2016, с.116-123

Статията разглежда необходимостта от осъвременяване на чуждоезиковото обучение в контекста на оптимално използване на съвременните технологии, в т.ч. и мултимедийни продукти както за обучение в присъствена форма, така и за самостоятелно изучаване на езика.

Представя се обучителният мултимедийен продукт “One to one with Bulgarian”, предназначен за самостоятелно учене на български език от чужденци (ниво А1-А2).

Разглежда се структурата на продукта, както и спецификата на организация и презентация на езиковия материал в 18-те урочни единици.

11. Формирането на националнокултурни компетентности и комуникативният подход /в съавторство с Й. Дапчева/- В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр.20, 2016, с.23-30

Формирането на културна компетентност като съставна част на езиковата компетентност предполага определяне на актуалните за обучаемите речеви сфери и на свързаните с тях комуникативни потребности. В националнокултурния аспект на обучението се обособяват четири групи: сфера на всекидневно битово общуване, учебно-професионална сфера, обществено-политическа и културна сфера. Конкретният подбор на учебния материал във всяка от тези групи зависи от характера на националнокултурната информация в реалната речева комуникация. Националнокултурният и социокултурният компонент на обучението по чужд език изискват широк локален масив, както и акцентирание върху стилистичната диференциация.

12. Семантизация на лексиката в обучението по български език като чужд /в съавторство с Й. Дапчева/ - В: Годишник на Департамента за езиково обучение, бр. 20, 2016, с.31-37

В статията се разглеждат методите на семантизация на лексиката от гледна точка на теорията за значението на думата като сложен семантичен комплекс. Диференцират се различни нива на семантизация, обусловени от наличието на две единици на семантизация: думата и нейният лексико-семантичен вариант. Предлага се модел на семантизация, който обхваща четири етапа за всеки лексико-семантичен вариант.

IV. ДОКЛАДИ ОТ НАЦИОНАЛНИ И МЕЖДУНАРОДНИ КОНФЕРЕНЦИИ:

13. Тестът като зрелостен изпит по български език и литература- В: Юбилейна научна конференция „ Науката, образованието и времето като грижа”, Смолян, 2007, с. 108-111

Обект на анализ в доклада са трудностите при създаване на зрелоостен изпит по български език и литература във формата на тестови задачи. Анализира се характерът на публикуваните примерни варианти на първия такъв изпит в България след демократичните промени /2008г./ . Представят се положителните и дискуссионните характеристики на предложените тестове по български език и литература.

14. Автентичният текст в преподаването на български език като чужд / в съавторство с П. Михайлова/- Юбилейна научна конференция „Науката, образованието и времето като грижа”, Смолян, 2007, с. 177-182

Обект на изследване в доклада са комуникативно-речевите умения, които се формират у обучаемите при работа с автентични текстове / от прозата и поезията/ на чуждия език.

Акцент на анализа е прецизирането на уменията при обучение по прозаически и поетически текстове. Представя се последователността, в която се формират определени комуникативно-речеви умения и навици: подготвено изказване на базата на фактическото съдържание на текста; описание на събитие или постъпка на герой; изразяване на лична гледна точка и отношение на обучаемите към темата.

Отбелязва се, че при работата с художествени текстове обучаемият формира и важни културни компетентности на чуждия език.

15. Електронни ресурси за обучение по български език като чужд- В: Юбилейна конференция „50 години- врата към образованието и прозорец към света”, С., 2013, с. 404-409

В доклада се представят основните цели и очаквани резултати от работата по стартирания проект „Електронни ресурси за обучение и тестиране на знанията по български език като чужд за общи и академични цели”/ 2012-2014г./ по ОПРЧР.

Анализират се целите на проекта, свързани с: разработване на уеббазирани образователни модули; създаване на подходяща платформа, чрез която да се извършва електронното обучение по български език; обучение на преподавателите за

работа с уеббазираната платформа; тестиране на практическата ефективност на продукта върху 200 чуждестранни студенти.

Представят се и 4-те основни модула в образователния продукт и спецификата на електронните обучителни ресурси във всеки от тях.

16. Перспективи на дистанционното обучение по български език като чужд-В: Научна конференция „Електронно обучение”, Гроян, 2014

Докладът представя резултатите от работата по проекта „ Електронни ресурси за обучение и тестиране на знанията по български език като чужд” в 3 направления:

- специфика на електронните ресурси;

- обучение на преподаватели;

- тестиране на обучителните материали.

17. За нивата на езикова компетентност- В: Международна конференция „Българистични четения”, Сегед, 2015, с. 329-334

Като прави преглед на комуникативните умения, необходими за постигане на всяко ниво на владене на чужд език по ОЕЕР, докладът отбелязва като основно достойнство на чуждоезиковото обучение неговата комуникативна насоченост. В този смисъл най-оптимален критерий за структуриране на езиковия материал би трябвало да бъдат изискванията към формиране на продуктивните умения на обучаемите. От тази гледна точка се определят параметрите както на езиковия материал, така и на тематичната специфика на текстовете за нивата А2 и В1 при обучението по български език като чужд.

18. Електронното обучение в ДЕО на СУ „Св. Климент Охридски” / в съавторство с Й. Дапчева/- В: VI национална конференция по електронно обучение, Китен, 2016, с.328-333

Докладът представя прилагането на създадените електронни обучителни ресурси по български език като чужд /по проект от ОПРЧР/ в учебния процес в Департамента за езиково обучение.

Прилагат се статистически данни за посещаемостта на отделните модули на обучителния продукт, които са важна обратна връзка за нуждите на обучаемите.

Електронните ресурси са част от праговите тестове по български език в ДЕО, както и от годишния изпит на чуждестранните студенти в департамента.

Отбелязват се обучителните ресурси, които активно се прилагат и в Международната школа по български език и култура в ДЕО.

Отчита се и нарасналият интерес от преподаватели филолози към обучителния продукт.

19. За престижа на българския език като чужд- Кръгла маса „ Бъдещето на българския език”, НДК, 01.11.2016

Презентацията на кръглата маса „Бъдещето на българския език” се отнася до тестиране на знанията по български език като чужд. Прави се преглед на процеса по

присъединяване на ДЕО към СУ „Св.Климент Охридски” към Асоциацията на европейските тестови центрове -АЛТЕ.

Анализират се спецификите на тестовете на ДЕО за всяко от нивата по Общата европейска езикова рамка, както и основанията за двукратното присъждане на ДЕО на знака за качество на АЛТЕ Q- марк. На това основание се прави предложение СУ„Св.Климент Охридски” да бъде признат за Национален тестов център в конкретната област.

20. Българският език като чужд и като втори език- В: Международна научна конференция „Българистични четения”, Сегед, 2017

В доклада се разглежда дискуссионният от съвременна гледна точка характер на термините „роден” и „чужд” език. Привеждат се мнения на изтъкнати езиковеди и специалисти по методика на чуждоезиковото обучение, които отбелязват схематичния и условен характер на тази диференциация в променената социална реалност в последните десетилетия.

От тази гледна точка се предлага обучението по български език в неделните ни училища в чужбина да бъде определено като обучение по втори език, което е отразено и в променената философия и структура на новите учебни програми за обучението, организирано в чужбина.

21. Роден и/ или майчин език- В: VIII международна научна конференция „Чуждият език и съвременното висше образование”, Варна, 2017, с.225-229

Докладът задълбочава анализа на съдържанието на термините „роден” и „майчин” език, както и утвърденото разбиране за синонимност на значението им. Като привежда множество примери, свързани със засилената миграция на хора в края на 20-и и началото на 21-и век, изследването стига до извода, че променените социално-икономически реалности поставят на сериозно изпитание това утвърдено разбиране. Правят се конкретни наблюдения върху разнообразието от прояви на многоезичния човек на 21-и век.

22. Обучение българскому языку как второму болгарских детей за границей /в съавторство с Й. Дапчева/-В:II международна научно-практическа конференция „Язык. Культура. Перевод. Коммуникация”, Москва, 2017

Статията анализира проведеното през 2017г. обучение на учители от т.нар. български неделни училища за работа с новите учебни програми по български език и литература.

Представят се конкретни методически насоки за работа по новия модул в програмите- Български език като втори.